

ธรรมชาติคือสิ่งจำเป็นแก่มนุษย์
สำหรับป้องกันและแก้ไข

BIA ธรรมชาติใกล้มือ

ธรรมะเล่มน้อย

เป็นหนังสือธรรมะขนาดพกพา รายเดือน ๑๒ เล่ม ๑๒ เดือน เพื่อเจริญสติ และแสวงหาปัญญาเบื้องต้นสำหรับคนไม่มีเวลาศึกษาเนื้อหาโดยละเอียด

สามารถมีส่วนร่วมได้โดย...

๑. ผู้ที่อ่านแล้วคิดว่าดีมีประโยชน์ โปรดส่งมอบให้แก่ผู้อื่นต่อ เปรียบดั่งให้ทาน.
๒. สนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อยตามกำลัง.
๓. เลือกจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อย เพื่อเผยแพร่ในวาระต่างๆ เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ งานวันเกิด งานสมรส งานเฉลิมฉลอง งานบุญ งานศพ ฯลฯ โดยสามารถเลือกเอาเฉพาะส่วนที่เป็นธรรมบรรยายและพิมพ์บางส่วนเพิ่มเติมได้

ธรรมะดีๆ มีติดตัวไว้ เพื่อเจริญสติและปัญญา

ร่วมเป็นเจ้าของภาพ
พิมพ์ธรรมะเล่มน้อยได้ที่
หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐

รายชื่อหนังสือธรรมะเล่มน้อย

๑๒ เล่ม สำหรับปี ๒๕๕๕ ประกอบด้วย

๑. การมีอายุครบรอบปี...เป็นเช่นนั้นเอง ๒. สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต
๓. มาฆบูชา วันนี้เป็นการกระทำเพื่อบูชาพระอรหันต์
๔. ความถูกต้องของการศึกษา ๕. ความหมายและคุณค่าของ
คำว่า “ลัทธิอายุ” ๖. การทำงานนั้นคือการปฏิบัติธรรม
๗. เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ ๘. พระธรรมในทุกแง่ทุกมุม
๙. มือขวาทำบุญอย่าให้มือซ้ายรู้ ๑๐. พวกรณา คือ เครื่องหมาย
แห่งคนดี ๑๑. ประโยชน์ของความกตัญญู ๑๒. ภูมิต่างๆ และ
แนวครองชีวิต

๑๒ เล่ม สำหรับปี ๒๕๕๖ ประกอบด้วย

๑. ธรรมะเผด็จการ ๒. ความเป็นไปของจิต ๓. ความเข้าใจถูก
เกี่ยวกับศาสนา ๔. พุทธบริษัทไม่ต้องใช้ยาระงับประสาท
๕. ธรรมที่ลูกของพระพุทธเจ้าควรปฏิบัติ ๖. การบวช
คือการบังคับตัวเอง ๗. โทษที่เกิดเพราะไม่มีวินัย ๘. อย่าง
นั้นเอง ๙. มะพร้าวนาฬิกา ๑๐. ชีวิตโหวด ๑๑. สติ
๑๒. สันติภูมิโก

๑๒ เล่ม สำหรับปี ๒๕๕๗ ประกอบด้วย

๑. ธรรมะทำไมกัน ๒. แผ่นดินรองรับร่างกาย ธรรมะรองรับจิตใจ
๓. สิ่งที่เราเรียกว่ากิเลส ๔. ธรรมคือสิ่งจำเป็นแก่นมนุษย์สำหรับป้องกัน
และแก้ไข ๕. สิ่งซึ่งเป็นอุปสรรคแก่การเลิกอายุ ๖. ทุกสิ่งอยู่เหนือ
ปัญหา ๗. รู้จักธรรมะให้ถึงที่สุด ๘. เข้าใจพุทธศาสนาให้ถูกต้อง
๙. หลักธรรมที่ทุกคนควรทราบ ๑๐. ธรรมที่เป็นเครื่องมือ
การเดินทาง ๑๑. ผลพลอยได้ที่เนื่องถึงกันและกันในโลก
๑๒. ธรรมะคือหน้าที่

BUDDHA'S FOOTPRINT ARCHIVES

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ธรรมคือสิ่งจำเป็นแก่มนุษย์ สำหรับป้องกันและแก้ไข

โดย
พุทธทาสภิกขุ

ลำดับที่ ๔ ประจำปี ๒๕๕๗

www.bia.or.th

อบรมพระนวกะในพรรษา ปีพ.ศ. ๒๕๑๖

วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๖

ผู้ถอดคำบรรยาย คุณวริษฐา มีวงศ์อุโฆษ

ผู้ตรวจทาน คุณชนิษฐา โพธิยอด

ธรรมคือสิ่งจำเป็นแก่นมนุษย์ สำหรับป้องกันและแก้ไข

ของการบรรยายสำหรับภิกษุบวชใหม่
ผมก็เห็นว่าควรจะเป็นเรื่องแรก หรือเรื่องเบื้องต้นที่สุด ที่เป็นเรื่องที่เราจะมาพูดกัน มันจะได้สะดวกแก่การที่จะเข้าใจและศึกษาต่อไปตามลำดับ เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็นึกว่าไม่มีอะไรจะเป็นเรื่องแรกยิ่งไปกว่าเรื่องธรรมะที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ และวันนี้จะพูดเรื่องธรรมะที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ เป็นหัวข้อเรื่อง

ที่พวกคุณอยากจะบวชก็ย่อมแสดงอยู่แล้วว่ามันยังรู้สึกของตัวเองยังขาดอะไรอยู่

และควรจะได้อะไรมาเพิ่มเติม แม้ว่าจะไม่รู้ว่
สิ่งนั้นคืออะไร และแม้ว่าจะคิดว่ามันเป็นขนบ
ธรรมเนียมประเพณีมาแต่กาลก่อนที่ให้คุณ
หนุ่มบวช ด้วยคงจะเชื่อว่ามันคงมีดีแน่ มีอะไร
ดีแน่ แม้เรายังไม่รู้ว่ดีอย่างไร เราก็ควรจะลอง
แล้วจึงมาบวชดูทั้งที่ยังไม่รู้ว่จะได้อะไร

บางคนก็บวชเพื่อให้พ่อแม่สบายใจ
เป็นบุญเป็นกุศลแก้บิดามารดา อย่างนี้ก็มิ แต่
ในที่สุดถ้าบวชเข้ามาแล้วมันก็ต้องมาศึกษา
เกี่ยวข้องกับธรรมะอยู่นั่นเองเพราะเรื่องอื่นมัน
ไม่มี จึงเป็นอันว่าการบวชนี้ก็เพื่อจะมหาสิ่ง
สำคัญสิ่งหนึ่งที่เรียกกันว่าธรรมะ

โดยเหตุที่ได้เรียกว่าธรรมะไปเสียจน
ชินจนชา มันก็เลยไม่รู้เหมือนกันว่าธรรมะนี้คือ
อะไรกันแน่ ยิ่งมาเรียนบาลีเข้าก็ยิ่งรู้ว่ธรรมะ
นี้คือทุกสิ่ง ก็เลย อ้อ เวียนหัว คืองงไปหมด

ว่าทุกสิ่งก็ไม่ไหวแหละ แล้วเรารู้ว่าธรรมะมีความหมายคือทุกสิ่งก็จริง แต่ธรรมะที่เราควรจะรู้จักมันนั้น มันจำกัด มันจำกัดอยู่ตรงที่ว่าต้องเป็นธรรมะที่จะมีประโยชน์แก่เรา

บางคนอาจจะคิดว่าขึ้นชื่อว่าสิ่งแต่ละสิ่งย่อมมีคุณค่า ย่อมมีประโยชน์ไม่ยกเว้นสิ่งใดเลยอย่างนี้ก็ได้ แต่ว่าถ้าสำหรับเราแล้ว เราไม่ต้องการทุกอย่าง ไม่ต้องการทุกสิ่ง เราต้องการแต่ที่เป็นประโยชน์แก่เรา ก็เหลือแต่ธรรมะที่จะเป็นประโยชน์แก่เรา ก็เหลือน้อยเข้า อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ธรรมที่ตถาคตรู้ปริมาณเท่ากับใบไม้ทั้งป่า เอามาสอนพวกเธอก็เท่ากับใบไม้กำมือเดียว นี่ย่อมแสดงอยู่ว่ามนุษย์ไม่ต้องรู้อะไรหมด แล้วก็ไม่ต้องรู้อะไรมากเกินกว่าที่จำเป็น กำมือเดียวคือเท่าที่จำเป็น ที่ว่าจำเป็นนี่คืออะไร คือที่จะช่วย

ดับทุกข์ของคนคนนั้นได้ ก็มีเท่านั้นเอง แต่ว่า คำว่าดับทุกข์นี้มันมีความหมายกำกวม คือให้ หมายความว่าแม้ที่จะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ ทุกข์ไม่ให้ความทุกข์เกิดขึ้นก็ต้องรวมอยู่ในคำ ว่าดับทุกข์ด้วยเหมือนกัน

ถ้าจะสรุปให้เป็นคำสั้นๆ ก็ว่าเพื่ออยาก จะทราบเรื่องที่จะทำให้การมีชีวิตอยู่นี้ไม่ ประกอบด้วยความทุกข์ ขอให้คุณมุ่งหมาย เพียงความมุ่งหมายข้อนี้ เราต้องการจะไม่ให้ ความเป็นอยู่หรือมีชีวิตอยู่นี้เป็นความทุกข์ขึ้น มา ถ้ามีความทุกข์โดยที่แก้ไขไม่ได้ มันก็เป็น เรื่องที่จะต้องถือว่าการได้มีชีวิตนี้เป็นบาป เป็นกรรม เป็นความเลวที่สุด ที่ได้มาเป็นคนนี้ เพราะว่าความทุกข์มันแก้ไขไม่ได้ ท่านให้ความ เกิดมาเป็นคนเป็นของดีมันก็ต้องได้ใช้สิ่งที่ดี คือไม่มีความทุกข์ ถ้าปล่อยไปตามประสาคน

มันก็มีความทุกข์ เพราะมันไม่รู้ ฉะนั้นเดี๋ยวนี้
เกิดมาแล้วถ้าจะเป็นคนหรือเป็นมนุษย์ที่เรียก
ว่ามีโชคดี ก็ต้องมีสิ่งที่ดีคือไม่มีความทุกข์

เพราะฉะนั้นความเป็นมนุษย์จะถือว่าเป็นการได้ลาภอันประเสริฐนั้น มันไม่ได้อยู่ที่
การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ มันต้องหมายเลยไปถึง
ว่าได้เป็นมนุษย์ที่มีธรรมะอย่างมนุษย์ แล้วก็ไม่มี
มีความทุกข์

เดี๋ยวนี้เราก็ก่เกิดมาในโลกนี้แล้ว
โดยที่ว่ามันไม่รู้ว่ามีใครมันรับผิดชอบ ก่อนแต่เรา
เกิดมาหรือเราอยู่ในท้องแม่เราก็ไม่ได้อยาก
เกิด เกิดมาแล้วนี้เราก็ไม่รู้ว่าจะไปไหนกัน
เรื่องที่ว่าไม่มีใครรับผิดชอบแต่ในที่สุดถ้าความ
ทุกข์มันเกิดขึ้น มันเกิดขึ้นแก่เรานี่ ที่สมมติ
เรียกว่าเรานี่ คือจิตใจของเรา ร่างกายของเรา
อะไรคนหนึ่งๆ รวมเรียกกันว่าเราโดยสมมตินี้

มันมีความทุกข์มันจึงมีปัญหา

แต่ว่าเดี๋ยวนี้ยังไม่มี ความทุกข์ที่ปรากฏชัดเจน โดยเฉพาะที่นั่งอยู่ที่ตรงนี้เวลานี้มันหาความทุกข์ไม่ได้ เพราะจิตมันกำลังไม่ได้ทำอะไรไปในทางที่จะเป็นทุกข์ มันก็เลยเป็นผู้ที่ไม่มีปัญหา แต่แล้วเราก็ไม่สามารถที่จะมีจิตใจอย่างที่นั่งอยู่ที่นี้เดี๋ยวนี้ได้ตลอดไป คือมันก็จะมีความคิดอย่างนั้นอย่างนี้เกิดขึ้น หรือมีการประสพกันเข้ากับอารมณ์อย่างนั้นอย่างนี้เกิดขึ้น แล้วก็มีปัญหาขึ้นมาคือความทุกข์ ที่นี้เมื่อใดจิตไปโง่เข้าสำหรับที่จะยึดถือในสิ่งที่มันเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวนี้ โดยความเป็นเรื่องเป็นราวเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาละก็ ต้องมีความทุกข์แน่ นี่เราจะมีความรู้อะไรที่จะป้องกันได้

เมื่อเรายังเด็กๆ อยู่ แทบจะไม่มีเรื่องที่ทำให้ต้องเป็นทุกข์หรือหนักอกหนักใจ แม้แต่

เมื่อเราเป็นไข้ เมื่อเราเล็กๆ เป็นไข้เราก็ไม่รู้รู้สึก
ทุกข์ ร้อนเราก็บ่นว่าร้อน พ่อแม่ก็มาช่วยแก้ไข
เยียวยาให้ ให้หายไข้หายเจ็บ ไข้เราเล็กๆ นอน
เจ็บอยู่เราก็ไม่รู้รู้สึกเป็นทุกข์ เว้นไว้แต่มันเป็น
เรื่องเจ็บปวดมันก็ปวดเท่านั้น อย่างนี้ไม่ใช่ตัว
ความทุกข์แท้ ตัวความทุกข์แท้มันก็ไปอยู่ที่
จิตใจของพ่อแม่ที่เห็นลูกเล็กๆ นอนป่วยอยู่ ก็
ลองคิดว่าไข้ลูกเล็กๆ มันเจ็บเป็นไข้ มันกลับ
ไม่เป็นทุกข์ ตัวร้อนนิดหน่อยก็นอนคลุมผ้าอยู่
แต่ความทุกข์มันไปอยู่ที่พ่อแม่ที่ไม่ได้เจ็บป่วย
อะไรเลย นี่ก็เพราะว่าจิตใจของพ่อแม่ได้สัมผัส
กันเข้ากับอารมณ์ที่เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ
คือลูก แล้วก็ลูกก็เจ็บไข้ แล้วลูกก็จะตาย

เมื่อสิ่งนี้ได้ปรากฏแก่แม่ สมมติว่าแก่
แม่ ความเป็นแม่ก็เกิดขึ้นในจิตใจของแม่ นี่
เป็นตัวกูผู้เป็นแม่ขึ้นมา ก่อนนี้ไม่เคยรู้เรื่องเป็น

แม่ ไม่นึกเรื่องเป็นแม่ ต่อเมื่อมันมีอะไรมาทำให้กระทบกระทั่ง จึงจะเกิดความรู้สึกว่าเป็นแม่ของลูก และมีลูกเป็นของเรา ความรู้สึกเป็นตัวกูเป็นของกูก็เกิดขึ้น ทั้งที่ใจไม่ได้รู้สึกว่าจะเรียกมันว่าแม่หรือลูกอะไร แต่ความหมายมันเต็มที ความรู้สึกว่าตัวเป็นแม่ เกิดครอบงำจิตใจ โดยที่เจ้าตัวก็ไม่รู้สึกว่าคุณเป็นแม่ แต่มันเป็นแม่เสียยิ่งกว่าเป็นแม่ ลูกนั้นก็เหมือนกันเกิดเป็นลูกขึ้นมาทันที ว่าเป็นลูกของคุณขึ้นมาทันที

เมื่อลูกสบายดีเที่ยววิ่งเล่นอยู่ มันก็ไม่รู้สึกว่าคุณของกู ถึงจะรู้สึกบ้างก็นิดหน่อย ไม่มีปัญหาอะไร พอลูกจะตายขึ้นมาด้วยความเป็นตัวกูก็เข้มข้นขึ้น ความเป็นลูกของคุณก็เข้มข้นขึ้น อย่างนี้ก็เรียกว่าความยึดถือได้เกิดขึ้นแล้ว ความกลัวลูกจะตายได้เกิดขึ้นแล้ว ความอยากไม่ให้ลูกตายได้เกิดขึ้นแล้ว มันเกิดขึ้นแก่

จิตใจ ที่แรกก็จะเป็นเพียงความอยากไม่ให้ลูก
ตาย แต่พอความอยากนั้นมันเกิดขึ้นเต็มที่มัน
ก็เป็นความรู้สึกว่ากู-แม่ นั่น-ลูก แล้วก็เป็นที่
ทุกข์อยู่ จนกว่าลูกมันจะหาย ใจความเป็นแม่
ความเป็นลูกก็หายไปอีก หายไปด้วยกันคือไม่มี
ความทุกข์เพราะมันไม่ได้ยึดถือ

เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงตรัส
ไว้ตายตัวเป็นหลักว่า ความทุกข์ ก็คือความ
ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น
ถือมั่น อะไรก็ได้ ถ้าเป็นที่ตั้งความยึดมั่นถือ
มั่นด้วยความเป็นตัวกูและเป็นของกูแล้วก็ต้อง
เป็นทุกข์ ที่พูดว่าเป็นเบญจขันธ์เป็นขันธ์ ๕ ก็
เป็นเรื่องพูดไปตามวิธีพูด เป็นความรู้เป็นวิชา
เป็นอะไร สำหรับพูด แต่โดยเนื้อแท้แล้วในตัว
อย่างนี้ก็เห็นว่า ตัวกูและลูกของกู ไม่ต้องรู้เรื่อง
ขันธ์ ๕ ก็ได้ แม้คนครึ่งพุทธกาลก็ไม่ได้รู้เรื่อง

ชั้น ๕ สักก็คน แต่ที่รู้จริงๆ คือเรื่องทุกข์ เมื่อเกิดตัวกู เมื่อเกิดของกูขึ้นมาแล้วก็เป็ทุกข์

เมื่อเต็กๆ มันก็ไม่ค่อยจะเกิดหรือเกิดได้น้อยมาก ที่จะเกิดความยึดมั่นเป็นตัวกูของกูนี้ แล้วก็เกิดแวบๆ วอมแวมเอง แต่แล้วมันก็จะมากขึ้นๆ ตามความเจริญของอายุ ความยึดถือก็จะมากขึ้น เมื่อเต็กเข้าโรงเรียนก็จะยึดถือเรื่องได้เรื่องตกในการสอบไล่ มันก็เริ่มมีมากขึ้น เมื่อไปทำอาชีพมันก็มายึดถือเรื่องดีมาคติน้อย ได้มากได้น้อย มันก็มีความทุกข์เพิ่มขึ้น ทีพอไปเป็นพ่อบ้านไปแต่งงานมีภรรยาเข้าก็มีช่องที่จะยึดถือมากขึ้น เป็นพ่อบ้านแม่เรือนมีลูกมีหลานก็มีช่องทางที่ยึดถือมากขึ้น มันจึงมีความระทมทุกข์อย่างทีเรียกว่าทนมานนี้เพิ่มมากขึ้นๆ

นี่เราศึกษาได้จากบิดามารดาของเรา หรือว่าคนทีเราเห็นๆ กันอยู่ว่าเขามีความทุกข์

อย่างไร ฉะนั้นสิ่งแรกที่จะต้องรู้จัก ก็คือสิ่งที่เรียกว่าความยึดถือ ความยึดมั่นถือมั่น ถ้าไม่เกิดความยึดมั่นถือมั่นแล้วความทุกข์มิได้ความรักก็เรื่องยึดมั่นถือมั่น ความโกรธก็เรื่องยึดมั่นถือมั่น ความโง่ก็เรื่องยึดมั่นถือมั่น อยู่ในรูปของความกลัวความเศร้าความอะไรต่างๆ ก็เรื่องยึดมั่นถือมั่นทั้งนั้น

ฉะนั้นที่มาบวชนี้โดยเนื้อแท้้นั้นไม่มีอะไรนอกจากจะมาเรียนให้รู้เรื่องความ... เรื่องวิธีการที่จะแก้ไขหรือป้องกันไม่ให้เกิดความทุกข์ คำพูดนั้นพูดไว้ง่ายมาก นิดเดียว สองสามคำ คือพูดว่ายินดี-ยินร้าย สองคำเท่านั้นล่ะ แต่ความหมายมันมาก เพราะว่าถ้ายินดีหรือยินร้ายแล้วก็หมายความว่าได้ยึดมั่นถือมั่นเข้าแล้วเป็นแน่นอน เมื่อเด็กๆ ก็ไม่ถึงขนาดที่จะเรียกว่าเป็นความทุกข์หนัก มันยินดียินร้าย

เด็กๆ นี่มันก็เป็นเด็กไปตามตัวเด็ก พอเป็น
หนุ่มสาวขึ้นมาดูสิมันก็มีถึงขนาดที่จะฆ่าตัว
ตายได้ ยิ่งสมัยนี้การศึกษาธรรมะไม่พอ คนวัย
รุ่นก็ฆ่าตัวตายได้ทั้งที่ยังไม่ควร คนเป็นหนุ่ม
เป็นสาวเต็มที่ นี่เรื่องที่ฆ่าตัวตายมันก็มีมากขึ้น
กระทั่งเป็นบิดามารดาทุกข์หนักขนาดที่ต้อง
ควรฆ่าตัวตายมันมากขึ้น แต่ถ้ามีความรู้อะไร
บางอย่างมาช่วยไว้ไม่ต้องฆ่าตัวตาย

ถ้าเป็นสมัยก่อน เป็นวัฒนธรรมอยู่ใน
สายเลือดเพราะมันสอนกันอยู่ตำตาอยู่เสมอ
ว่าอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เขาพูดอย่างนั้น
หมายความว่าเขาก็สอนกันไม่ให้ไปยึดถือกับ
มันให้มากนัก ให้มันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
ไปตามเรื่องของมัน อย่าไปนั่งร้องไห้อยู่ หรือ
อย่าไปนั่งโกรธอยู่ หรืออย่าไปนั่งเศร้าอยู่ อย่า
ไปนั่งกลัวอยู่ เพราะฉะนั้นคนโบราณเขาจึงมี

การฆ่าตัวตายน้อยกว่าคนสมัยนี้ โดยเฉพาะ
วัยรุ่นหนุ่มสาวสมัยนี้มันหุนหัน มันไม่มีธรรมะ
ในสายเลือดเหลืออยู่มากเหมือนคนโบราณ
สติสัมปชัญญะหรือสติปัญญาอะไรที่จะ
เอาชนะอารมณ์เหล่านี้มันไม่พอ

ยิ่งอ่านหนังสือพิมพ์ยุคนี้เข้าด้วยก็ยิ่ง
น่าเวทนาสงสาร คือสิ่งนั้นไม่ควรถึงกับฆ่าตัว
ตาย มันก็ฆ่าตัวตายกันได้ง่ายๆ ถ้าเป็นคนหนุ่ม
สาวสมัยก่อนนะมันก็จะหัวเราะเยาะได้ด้วย
เข้าไป ว่าทำไมคนสมัยนี้เรียนมากกลับหัวเราะ
เยาะไม่ได้ กลับมีเรื่องฆ่าตัวตาย อาจารย์สาว
ยิ่งอาจารย์หนุ่มตายหรืออาจารย์แก่ตาย ซึ่งมัน
มากขึ้นๆ ทำไมจึงมีความโง่มากถึงขนาดที่ว่า นี่
คือเรื่องทั้งหมด นี่คือเรื่องสูงสุดในชีวิต ไม่ได้
แล้วก็ต้องตายเสียดีกว่า ทำไมโง่กันถึงขนาดนี้
ซึ่งสมัยก่อนเขาไม่เคยโง่กันถึงขนาดนี้ เขารู้จัก

เห็นเป็นเรื่องธรรมดาหรือเป็นเรื่องเล่นๆ ไปเสีย
ก็มี หัวเราะเยาะได้ไปเสียก็มี ลองคิดดู

การศึกษาเจริญไปแต่ในทางอื่น ไม่
เจริญมาในทางของธรรมะที่จะดับความทุกข์
ฉะนั้นจึงยังมีความทุกข์ชนิดที่แปลกๆ แปลก
ออกไปจากที่เคยมีมาแต่ก่อน เมื่อมีอารมณ์
แปลกๆ ขึ้นมาในยุคนี้ ความคิดความนึกก็
เปลี่ยนไป ความยึดมั่นถือมั่นก็เปลี่ยนไป แต่
ว่ามั่นก็ไม่เปลี่ยนไปไหนได้มากมายนอกจากจะ
ไปมีความทุกข์ แต่ก็แปลกตรงที่ว่าที่เขาไม่เคย
เป็นทุกข์มั่นก็มาเป็นทุกข์ ที่ไม่ควรจะเป็นทุกข์
มั่นก็ไปโง่ว่าเป็นทุกข์ นี่มันมากขึ้น

นี่เราอย่าได้ไปรวมอยู่ในพวกนั้นเลย
ควรจะรวมอยู่ในบุคคลประเภทที่เป็นสาวก
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้จริงหรือที่คุณพูด
เมื่อวันบวชนะ *เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพ-*

พุทธัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สาระณัง คัจฉามิ นี้
ถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นความจริง การพูดนี้เป็นพูดจริง
แล้วก็จะดีมาก ที่พวกเราสมัครปลื้กตัวออกมา
เป็นสาวกของพระพุทธเจ้านี้ เราจะไม่ไปรวม
อยู่ในพวกคนโง่ โง่มากถึงขนาดที่ว่าอะไรก็อึด-
อัดขัดใจไปหมด ยินดียินร้าย ยินดียินร้าย ยินดี
ยินร้ายอยู่แต่อย่างนั้น

นี่ก็เรียกว่าดีหรือมีโชคดีที่ได้เข้ามาศึกษา
ธรรมะของพระพุทธเจ้าเสียแต่เนิ่นๆ อย่างนี้คง
จะมีประโยชน์ถ้าการบวชการมีประเพณีให้คน
หนุ่มบวชนี้จะต้องมีประโยชน์ ถ้าเขารู้จักทำให้
มันจริง ไม่ต้องรอตอต่อต่อแถมผ่านโลกไป
แล้วจึงจะไปบวช นั่นมันประโยชน์อย่างอื่นเป็น
ประโยชน์ที่สูงขึ้นไปอีก

เดี๋ยวนี้มัน...เป็นคนหนุ่มยังจะต้อง
เผชิญโลกเผชิญชีวิตแล้วแต่จะเรียก แล้วจะมี

อะไรเป็นเครื่องรับประกันว่าจะมีความทุกข์
น้อยหรือไม่มีความทุกข์ ถ้ามีความทุกข์ก็
สามารถ... มันก็กล่าวได้ว่าเป็นผู้พ่ายแพ้ อย่า
ไปเข้าใจให้มันเขวไปทางอื่น ถ้าเกิดความทุกข์
ขึ้นแล้วก็ต้องถือว่าเป็นผู้พ่ายแพ้ พ่ายแพ้อะไร
ก็ได้ พ่ายแพ้อารมณ์ก็ได้ พ่ายแพ้กิเลสก็ได้
หรือพ่ายแพ้คนด้วยกันก็ได้ ที่เป็นคู่แข่งชั้นเป็น
คู่แข่งอะไรก็ตามใจมัน เป็นการพ่ายแพ้หมด ถ้า
ความทุกข์ได้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นเราจะต้องมี
โชคดี จะได้รู้อะไรสักอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ไม่เป็น
ผู้พ่ายแพ้ ถ้าได้อย่างนี้ต่างหากจึงจะเรียกว่า
การได้มาเป็นมนุษย์นี้เรียกว่าเป็นโชคดี หรือ
เป็นลาภอันประเสริฐ หรือแล้วแต่เขาจะพูดกัน
ถ้าไม่ได้เป็นอย่างนี้การได้มาเป็นได้เกิดมาเป็น
มนุษย์นี้คือบาป บาปกรรม หรือโชคร้ายอะไร
มากกว่า

เพราะฉะนั้นในระหว่างที่เราบวชเข้า
มาก็ต้องได้เรียนรู้สิ่งที่จำเป็นสำหรับเรา พุด
อย่างสมมติคือสำหรับเรานะ หรือจะพูด กลางๆ
ว่าสำหรับมนุษย์จะต้องรู้ **ต้องได้สิ่งที่จำเป็น**
ที่มนุษย์จะต้องมี หรือมนุษย์จะต้องรู้ มัน
เหมือนกันไอ้รู้นั้นก็คือมี มีนั่นก็คือรู้ สำหรับ
ธรรมะนี้มันมีความหมายอย่างนั้น เพราะว่ารู
นั้นหมายถึงรู้จักธรรมะที่มีอยู่ในเราจะไปรู้ธรรมะ
ที่ในหนังสือนั้นไม่ได้ ต้องรู้ธรรมะที่มีอยู่ในเรา

เดี๋ยวนี้เรามีแต่ธรรมะในหนังสือก็เลยไม่มี
ธรรมะที่แท้จริงในตัวเรา อย่าให้ธรรมะอยู่แต่ใน
หนังสือ หรืออยู่แต่ในสมุดโน้ต **ให้อยู่ที่สติ**
ปัญญาที่เจริญอกงามยิ่งขึ้นทุกที ยิ่งขึ้นทุกที
ทุกวันๆ ที่เรามาบวช

ครั้งแรกก็คงจะสลัวๆ อยู่มากไม่รู้ว่า
อะไรคือธรรมะ อยู่กันที่ตรงไหนดี อย่งไรนี้ แต่

ถ้าว่าตั้งอกตั้งใจสังเกตศึกษาแล้วก็ค่อยๆ รู้ขึ้น เป็นแน่นอน จนกระทั่งรู้ชัดลงไปว่าไอ้ธรรมะนี้ จำเป็นแน่ จำเป็นสำหรับคนที่มีชีวิตอยู่แล้วไม่ ต้องการความทุกข์ ฉะนั้นธรรมะมันจึงมีความ จำเป็นยิ่งกว่าสิ่งใด มันป้องกันความทุกข์หรือ กำจัดความทุกข์ได้

ถ้าเรามีเงินแล้วมีความทุกข์ก็ไม่มี ความหมาย เรามีทรัพย์สมบัติอำนาจวาสนาอะไร ก็ตาม ถ้ามีความทุกข์มันก็ไม่มี ความหมาย ให้ได้ คู่ครองที่ดีวิเศษอย่างไรถ้ามันมีความทุกข์มัน ก็ไม่มี ความหมาย ก็ให้รู้ไว้เถิดว่าการที่เข้าไป เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้โดยผิดวิธีนั้นจะต้องมี ความทุกข์ จะไปเกี่ยวข้องกับเงิน กับทรัพย์ สมบัติ อำนาจวาสนา กับบุตรภรรยาอะไรก็ตาม ถ้าผิดวิธีจะต้องมีความทุกข์ ขนาดเป็นบ้าไป พักหนึ่งแหละ แม้จะไม่บ้าตลอดกาลมันก็คือบ้า

นั่นเอง แล้วก็มี ความทุกข์ไปพักหนึ่ง นี้เราก็มาร
ใคร่ครวญดูให้ดี ๆ ว่าเดี๋ยวนี้เป็นปัญหาเฉพาะ
หน้า มีปัญหาเฉพาะหน้าอยู่อย่างนี้จะผ่าน
ไปได้อย่างไร นี่ขอให้ผู้ที่ตั้งใจจะบวชพรรษาเดียว
นั้นรู้จักสิ่งเหล่านี้

ธรรมะสำหรับคนแก่ คนที่จะไปนิพ-
พานกันโดยเด็ดขาดนั้นมันอีกระดับหนึ่งยังไม่
ต่อนึกถึงก็ได้ แม้ว่ามันจะเป็นเรื่องเดียวกันมัน
ก็อยู่คนละระดับ แต่มีหลักเกณฑ์อย่างเดียวกัน
มันก็ยังอยู่คนละระดับ นี่พูดสำหรับระดับปัจจุ-
บันเฉพาะหน้า เราก็มองทุกข์ไปตามแบบ
ของคนที่มีอายุน้อยหรือว่าย่างหนุ่มหรือยังยึด
มันถึมัน ถ้วยอำนาจวิเศษอย่างรวดเร็วรุนแรง
ผลุนผลัน

บางคนอาจจะคิดหาทางออกแก้ตัวให้
ตัวเองว่าผิดเสียบ้างก็ตีจะได้รู้รสของความผิด

ของความชั่ว ของความบาป นั้นมันก็ถูก การ
พูดอย่างนั้นมันก็ถูก แต่มันไม่ใช่ถูกแท้หรือถูก
หมด เราควรจะมี ความทุกข์บ้างก็แต่ในขนาด
ที่พอจะถอยหลังออกมาได้ ไม่ถึงกับวินาศไป
เลย หรือไม่ต้องถึงกะว่าให้มันพิกลพิการเป็น
โรคประสาทเป็นโรคจิตไปเลย ฉะนั้นบังคับจิต
ได้ สลัดความทุกข์ออกไปได้มันก็ดี มันก็มีความ
รู้ มีความรู้จักความทุกข์นั่นเอง

นี่ว่าความทุกข์มาในอัตราที่พอเหมาะ
สมมาสอนให้ฉลาดขึ้นอย่างนี้ถูก แต่ถ้าความ
ทุกข์มาทำให้ป่นปี้วินาศไปเลยมันก็ไม่ดี หรือว่า
มันจะมาทำให้เสียเวลามากมันก็ไม่ดี ฉะนั้น
ที่นี้เราจะถือหลักว่าเอาความทุกข์เป็นบทเรียน
ส่วนความทุกข์นั้นมันเกิดได้เอง แล้วเราจะเอา
วิชาความรู้ที่ไหนมาสำหรับใช้ความทุกข์นั้น
เป็นบทเรียน ถ้าลำพังความทุกข์ล้วนๆ มันก็

กัตเอาๆๆ เราก็ตายไปวินาศเลย เราต้องมีความรู้มาอีกอันหนึ่งสำหรับมาใช้ความทุกข์นั้นให้เป็นบทเรียน สมมติว่าคุณบวชแล้วไม่เหลวไหล ศึกษารธรรมะของพระพุทธเจ้าให้ถูกต้องตามเรื่องราวก็จะได้รับความรู้นี้เพิ่มขึ้น สำหรับไปเผชิญหน้ากับความทุกข์ แล้วก็จะชนะความทุกข์ แล้วก็จะได้รับความทุกข์นั้นแหละเป็นบทเรียน ความทุกข์นี้ก็เป็นครูได้ คนโบราณเขาก็พูดไว้ถูกแล้วว่าความผิดก็เป็นครูความถูกก็เป็นครู แล้วความผิดนี้สอนจริงกว่าคือว่ามันทำให้เจ็บปวด ความทุกข์นี้สอนดีกว่าความสุข ความสุขไม่ค่อยสอนอะไร ความทุกข์จะสอนมาก

แต่ถ้าเราไม่มีธรรมะอะไรอยู่บ้างเราก็ไม่อาจจะเรียนจากความทุกข์มันจะกลายเป็นบ้าไปเลย มันก็เลยกลายเป็นไม่ได้สอน ไม่ใช่

สอนไม่ใช่เรียนละที่นี้ กลายเป็นเสวยความ
ทุกข์เป็นบ้าไปเลยก็เรียกว่าตกนรกชนิดหนึ่งไป
เลยจนตายจนตลอดชีวิต อย่างนี้มันก็ไม่มีอะไร
ที่ตรงไหนที่จะพูดได้ว่าการเกิดมาเป็นมนุษย์
นี้เป็นลาภอันประเสริฐ เพราะมันเกิดมาเป็น
คนบ้าจนตายหรือว่าไร้ค่าไปจนตายเพราะไม่มี
ธรรมะเป็นเครื่องปะทะเอาไว้

ฉะนั้นขอให้ย้อนดู มีจิตใจระลึกลอย
หลังย้อนไปดูตั้งแต่เรายังเล็กๆ แล้วเกิดมามันมี
อะไรบ้าง มันก็มีความทุกข์แต่ไม่ร้ายกาจถึงกับ
ทำให้เราเป็นบ้า หรือเสียคน หรือว่าหมดกัน
เท่านั้น เรามีความผิดเล็กๆ น้อยๆ มีความทุกข์
เล็กๆ น้อยๆ ในประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้
เราฉลาดขึ้นๆ ที่เป็นหลักใหญ่ที่สุดก็คือว่าเรา
จะไม่ไปเหย่เข้าที่นั่นอีก เพราะตรงนั้นมันเป็น
ไฟ ถูกไฟแล้วมันร้อน แล้วมันก็ไม่ไปเหย่เข้า

ที่ตรงนั้นอีก นี่คือเราฉลาดขึ้นๆ จึงเป็นเนื้อ
เป็นตัวขึ้นมาได้จนบัดนี้ถึงบัดนี้ อย่างที่เรียกว่า
หวุดหวิดๆ มันหวุดหวิดจะตายทางวิญญาน คือ
จะเสียคนนั้น อยู่มาครั้งที่เดียว แต่ว่า
สัตตชาตญาณแห่งการต่อสู้แห่งการหลบหลีก
นี้มันยังมีอยู่มันจึงเอาตัวรอดมาได้ สำหรับบท
เรียนเล็กๆ บทเรียนที่ไม่ยาก บทเรียนสำหรับ
เด็กๆ มันไม่ยาก หรือบทเรียนสำหรับวัยรุ่นซึ่งก็
ยังไม่ค่อยที่จะยาก แต่ว่าต่อไปนี่ที่จะเป็นผู้ใหญ่
เต็มตัวกำลังเป็นผู้ว่า เป็นพ่อบ้านแม่เรือน
กระทั่งเป็นผู้บังคับบัญชาคนจำนวนมากบท
เรียนนี้ไม่ง่ายแล้ว จะไม่ง่ายอย่างเมื่อเด็กๆ หรือ
ว่าเป็นขนาดวัยรุ่นแล้ว

นี่ความจำเป็นที่ต้องมีธรรมะมันก็มาก
ขึ้น มิฉะนั้นจะดำเนินกิจการไปไม่ได้ แม้ใน
ส่วนของตัวเอง ไม่ต้องพูดถึงการที่จะไปปกครอง

ควบคุมผู้อื่นซึ่งมันยากยิ่งขึ้นไปอีก การปกครอง
คนนั้นมันลำบากเหลือประมาณ มันยากกว่า
การปกครองสัตว์ ก็เรียกว่ามันเป็นปัญหาอีก
ส่วนหนึ่งซึ่งรออยู่ข้างหน้า เพราะว่าถ้าเราไปมี
ครอบครัวมีอะไรเข้ามันก็มีการปกครองที่ขยาย
ออกไป มีกิจการงานกว้างขวางก็มีคนอยู่ใน
บังคับบัญชารับผิดชอบมากขึ้น ปัญหายากขึ้น
ทุกที ถ้าไม่มีใจคอปกติมันคงแล้วมันก็มีแต่
ผลเสียแหละ มันไม่มีอะไรที่จะทำให้ปกติหรือ
มันคงหรือต่อสู้ได้ ไม่มีอะไร นอกจากธรรมะ
หรือว่าไอ้สิ่งนั้น เขาเอามาเรียกมันว่าธรรมะ วิธี
การที่จะเอาชนะอุปสรรคปัญหาได้ เอามาเรียก
เสียใหม่ให้ชื่อเสียว่าธรรมะ

ฉะนั้นอย่าไปหลงไหลพันเพื่อนเกี่ยว
กับคำว่าธรรมะจนไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน จนอยู่ใน
พระไตรปิฎก หรืออยู่บนฟ้าบนสวรรค์ ที่ไหน

ก็ไม่รู้ ธรรมะต้องอยู่ที่สิ่งที่สามารถแก้ปัญหา
ของมนุษย์ได้ไม่ว่าปัญหาชนิดไหน ที่นี้เมื่อเรา
ไปมีปัญหาคณิตไหนเข้าระดับไหนก็ตามมาก
น้อยเท่าไรก็ตามต้นลึกเท่าไรก็ตาม สิ่งใดที่มัน
แก้ปัญหานี้ได้สิ่งนั้นคือธรรมะ ที่เราจะต้องการ
อย่างยิ่ง

ถ้ามันเป็นเรื่องโลกๆ เราเรียนได้ใน
โรงเรียน ในมหาวิทยาลัยเป็นความรู้พื้นฐาน
ทั่วไป แต่ถ้าเป็นความรู้ชั้นลึก ชั้นจิตใจ ชั้น
วิญญานส่วนลึกแล้วมันไม่มีสอน ในโรงเรียน
ในมหาวิทยาลัยไหนก็ไม่มีสอน มันก็เลยต้องมา
หาวิทยาลัยที่มีสอนก็คือธรรมะนั้นเอง ระบบ
ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นเป็นมหาวิทยาลัย
ที่จะสอนในส่วนนี้ ที่ไม่มีสอนในมหาวิทยาลัย
ธรรมดาสามัญ เดียวนี้ถ้าเรื่องธรรมดาสามัญก็
เป็นเรื่องโลกไปหมดไม่มีเรื่องธรรมะเลย จะไป

เรียนเมืองนอกเมืองนา มา ก็ไปได้แต่เรื่องทาง
วัตถุมหา เรื่องวิชาชีพมา ได้ความเฉลียวฉลาด
อย่างยิ่งในการประกอบกิจการงานมา แต่ว่าขาด
อยู่อีกสิ่งหนึ่งซึ่งขาดอย่างน่าใจหายนี้ คือความ
รู้ที่ว่าทำอะไรความทุกข์จึงจะไม่เกิดขึ้น ใน
เมื่อเราจะปฏิบัติหน้าที่การงานนั้นๆ

อย่างเราไปเรียนสำเร็จวิชาชีพ วิชา
technician technic อะไรชั้นสูงสุดมาที่มี
ประโยชน์แล้วก็ทำได้จริงนี้ แล้วพอมาประกอบ
เข้ามันก็มีปัญหาอย่างอื่นทางจิต ทางวิญญาณ
เกิดขึ้น นับตั้งแต่ว่ามันบังคับตัวเองไม่ได้ บังคับ
โทษไม่ได้ บังคับอะไรก็ไม่ได้ กระทั่งบังคับคน
ลูกน้อง หรือผู้ร่วมมือก็ไม่ได้ เมื่อบังคับตัวเอง
ไม่ได้ก็หมายความว่าบังคับกิเลสไม่ได้ บังคับ
จิตไม่ได้ มันก็ไปอาละวาดออกมา มันก็เลยยุ่ง
กันหมดก็แปลว่าปะทะกันไปหมดหรือว่าบังคับ

ตัวเองไม่ได้มันก็มีกิเลสอย่างอื่นเกิดขึ้นสำหรับ
คตโกงมันก็คตโกงไป นี่เพราะว่าเขาไม่ได้อบรม
กันในเรื่องนั้น ฉะนั้นคนที่เฉลียวฉลาดก็ยังคง
โกงก็เห็นแก่ตัว นี่ก็เรียกว่ามันขาดธรรมะ
ในส่วนสำคัญอย่างนี้

ยิ่งเตี้ยวันนี้เขาถือกันว่าได้แล้วก็เป็นที่
ดี ได้เงินได้อะไรมากแล้วก็เป็นที่ ดี ก็ไอ้ธรรมะก็
เปลี่ยนไปสำหรับคนประเภทนั้นว่าได้นั้นแหละ
เป็นธรรมะ ไอ้โลกมันก็เลยเปลี่ยนเป็นโลกของ
การเบียดเบียน เป็นโลกของการโกหกปกคลุม
อะไรต่างๆ เป็นโลกที่ไม่มีธรรมะ ก็เป็นโลกที่มี
ปัญหามากขึ้น

ที่นี้ปัญหาก็มาเกิดแก่เราคนเดียวนี้
มากขึ้นว่า เราจะอยู่ในโลกชนิดนี้ได้อย่างไร ถ้า
คนในโลกเกือบจะทั้งหมดนั้นเป็นคนเห็นแก่ตัว
เห็นแก่ได้เป็นธรรมะ เห็นแก่กิเลสเป็นธรรมะ

แล้วเราจะอยู่ในโลกนี้กับเขาได้อย่างไร เราจะ
ผสมโรงกับเขาไปด้วยอย่างนี้ก็ได้อีกเหมือนกัน แต่
ถ้าเราไม่ต้องการจะทำอย่างนั้นเราก็มีทางออก
คือธรรมะอีกนั่นแหละที่จะช่วยให้เรามีการ
ปรับปรุงจิตใจเสียใหม่ไม่ต้องเป็นไปตามนั้น
หรือว่าความทุกข์มันจะประดังกันเข้ามา จะให้
เราเป็นทุกข์เราก็ไม่เป็นทุกข์ เพราะเรามีการ
ต่อสู้ที่ถูกต้องการรับหน้าอารมณ์เหล่านั้นอย่าง
ถูกต้องเราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ อะไรก็ไม่ต้องเป็น
ทุกข์กันเลย

แม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จ จะต้อง
ยากจน จะต้องตายก็ไม่มีทุกข์เลย ถึงแม้
จะตายก็ตายไปอย่างที่ไม่มีความทุกข์เลย จะไม่
ต้องกลัวถ้ามีธรรมะแล้วไม่ต้องเป็นอย่างนั้น
มันมีทางให้เป็นไปได้โดยไม่ต้องเป็นทุกข์หรือ
ว่าต้องตาย นี่สมมติเอาว่าถ้ามันจะต้องตายหรือ

ว่ามันจะต้องตายด้วยอุบัติเหตุอะไรต่างๆ ก็ไม่มี
ความทุกข์ ถ้าเป็นว่าธรรมะนี้แก้ปัญหาเรื่อง
ความทุกข์หมดสิ้นไม่มีส่วนเหลือ ก็คิดดูเองสิ
ว่ามัน มันมีค่าสักก็มากน้อย สิ่งที่จะแก้ปัญห
ได้หมดจดสิ้นเชิงหรือดับความทุกข์ได้ทุกอย่าง
โดยสิ้นเชิง นี่มันมีค่าสักก็มากน้อย แต่ถ้าเรา
ไม่มองเห็นแล้วเราก็จะไม่รู้สึกว่ามีค่าเราก็ไม่
ต้องการธรรมะเหมือนกัน เหมือนคนโดยมาก
เขาไม่ต้องการธรรมะ เขาต้องการแต่เงิน เขา
ต้องการแต่อารมณ์สำหรับบำรุงบำเรอ เขาก็พูด
ว่าเขาพอใจแล้วเขาสบายแล้วไม่มีความทุกข์
แล้ว ก็คอยดูไปก็แล้วกัน

ถ้าดูเป็นก็จะเห็นว่ามันจมหรือแช่
อยู่ในนรกชนิดหนึ่งทีเดียว คนที่เขาพูดอย่าง
นั้น แล้วเพิกเฉยว่าเขาไม่มีความทุกข์จริงก็ต้อง
หมายความว่าเขายังมีความรู้ทางธรรมะอย่าง

ใดอย่างหนึ่งช่วยประคับประคองอยู่ หรือถ้า
คนพาล คนคดโกง คนคอร์รัปชั่น คนอะไร
ก็ตามเขายังไม่รู้สึกรู้สีกเป็นทุกข์ ก็เพราะว่ามันมี
เหตุหลายอย่าง เพราะยังโง่เกินไปก็ได้ ไม่
เห็นความทุกข์เป็นความทุกข์ก็ได้ แต่ถ้าดูแล้ว
เห็นๆ กันอยู่นี่เขาซอมนรกเอาไว้ในจิตใจตลอด
เวลา มีความทนทรมานอย่างยิ่งอยู่ตลอดเวลา
แต่ก็ตีหน้าเป็นอย่างอื่นอย่างนี้มากกว่า คนที่
เห็นแก่ตัวจะไม่มีคามยึดมั่นถือมั่นนั้นเป็นไป
ไม่ได้ เมื่อมีความยึดมั่นถือมั่นแล้วจะไม่มีคาม
ทุกข์นั้นก็เป็นไปไม่ได้ ฉะนั้นเขาก็ซอมนรกของ
เขาเก็บไว้เงียบหม้อยู่ในจิตใจ แล้วไม่เท่าไรมัน
ก็ออกมาให้เห็น

นี่คุณก็ลองคิดหาข้อค้านข้อแย้ง ไปดู
เองก็แล้วกันว่ายังมีส่วนไหนที่มันจะแย้งได้ใน
หลักเกณฑ์ที่ว่า ไร้ความทุกข์เกิดมาจากความ

ยึดมันถือมัน ถ้ายังมีวิชามีความโง่งอยู่ต้อง
ยึดมันถือมันไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง เพราะมัน...
มันละเอียดมาก แล้วมันทุกชั้นทุกระดับ ชั้นที่
ลึกซึ่งมันเกือบจะไม่มองออกว่าเป็นความทุกข์
มันก็จะไม่มองออกว่าเป็นกิเลส ความเคยชิน
นี้ก็ทำให้ไม่รู้สึกรู้สึตามที่เป็นจริง เช่นเรานอนจม
แช่อยู่ในของสกปรกเป็นนิสัยอย่างนี้ เราก็ไม่รู้
สึกว่านี่เป็นของสกปรกอย่างนี้เป็นต้น จมแช่ใน
ความทุกข์ระดับนั้นมันก็เลยไม่รู้ว่าเป็นความ
ทุกข์

ลองเหลือบตาไปดูว่า ครอบครัวหนึ่ง
พ่อบ้านนั้นก็ชี้มาโหดร้ายทารุณไม่มีธรรมะ
เลย แม่บ้านนั้นก็มีความบกพร่องทุกอย่างทุก
ประการ แล้วลูกบ้านก็มีการเป็นไปตามเหตุ-
การณ์นั้นๆ เราไปบอกเขาว่าคุณมีความทุกข์
นี้เขาไม่เชื่อ ยิ่งพ่อบ้านชี้มาแล้วยังไม่ยอมเชื่อ

ว่าฉันมีความทุกข์ ไม่กลัว แล้วก็ไม่อยากจะละ
ไอ้สภาพอย่างนั้น อย่างนี้มีตัวอย่างถมไป ใน
ประเทศไทยเรานี้ก็ยิ่งมากขึ้นๆ ทั้งนั้น ตาม
ความเจริญแผนใหม่ซึ่งรู้จักแต่เรื่องทางวัตถุ
ไม่เคารพธรรมะ ไม่กลัวบาปกลัวกรรมมันจะ
มีมากขึ้น เขาก็ไม่รู้สึกรู้ว่ามีความทุกข์ ความที่
เขาเมามายนั้นเขารู้สึกว่าเป็นความสุข หรือที่
ต้องเป็นอย่างนั้นจิตใจของเขาก็เมามายอยู่นั้น
แหละ ไม่ยอมให้เกิด... ไม่ยอมรับว่ามันเป็น
ความทุกข์ อย่างนี้คนอย่างเราๆ ก็มองเห็นว่า
เป็นความทุกข์เรารับไม่ไหวที่จะรับเอาระบบ
นี้มาเป็นความถูกต้อง นี่เรารับไม่ไหวแน่ ก็ไม่
ต้องพูดถึงก็ได้

เดี๋ยวนี้ที่เรียกว่าอยู่ในระดับดี ระดับ
ผู้มีการศึกษามีอะไรดีนี่ มันยังมีความทุกข์ซ่อน
อยู่ที่ตรงไหน ควรจะดูไปยังสิ่งที่มันเห็นได้

ง่าย ๆ เช่นเรามันบังคับตัวเองไม่ได้ บังคับความ
โกรธไม่ได้ อันนี้อันที่จะเห็นง่าย เคยเอาชนะ
ความโกรธได้อย่างไรเท่าไรเมื่อไรไปสอบไป
ทดสอบดูให้ดี จะพบว่าเราไม่ควรจะได้รับ
คะแนนหรือว่าได้รับการยกย่องอะไรเรามันยัง
โกรธง่าย เรายังบังคับจิตใจไม่ได้เพราะว่าเรา
ตามใจตัวเอง

ที่นี้มาถึงเรื่องของความรักมันก็
เหมือนกันอีกนะ ความกำหนดความรักก็บังคับ
ไม่ได้ มันก็เลยอยู่แต่เรื่องยินดียินร้าย ยินดี
ยินร้าย ภาษาไทยเรียกว่ายินดียินร้าย คล้ายๆ
กับว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ไปศึกษาเอาเองว่ามัน
มีความยินดี รักใคร่ กำหนด หลงใหลเกิดขึ้น
แล้วเมื่อมันยินร้ายโกรธเคืองเป็นไฟติดอยู่ใน
อกในใจ ไปศึกษาจากไอ้ตัวจริงนั้นถึงจะรู้ว่า
ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย

นั่นเป็นเรื่องของสิ่งที่ปรากฏแล้ว ใต้
สิ่งที่ยังซ่อนอยู่ข้างใต้นั้น คือต้นเหตุอันแท้จริง
ของมันยังมีอยู่ส่วนหนึ่งซึ่งเข้าใจยากยิ่งขึ้นไป
อีก การที่ว่าคนเราจะมีคุณสมบัติ มีจิตใจ
เย็น สงบเย็น หรือจะพูดให้เต็มทีก็ว่ามีความ
สะอาด สว่าง สงบนี้มันยาก ถ้าเมื่อเห็นว่ามัน
ยังไม่มีก็ควรติดตามปัญหาอันนี้ไปให้พบ
เพราะว่ามันจะต้อง... ต้องได้สิ่งนี้เป็นพื้นฐาน
ก่อน จะรวยหรือจะจนหรือว่าจะเป็นอะไรก็
ตามใจ ขอให้ได้ความที่มีจิตใจปกติ เยือกเย็น
ไม่เป็นทุกข์ นี่เป็นพื้นฐานก่อน ถ้ารวยมันก็
สะดวกเท่านั้น ใต้ความสุขมันก็ไม่มากไปกว่า
ความสงบเย็นในจิตใจ ฉะนั้นคนที่เขาไม่มีทรัพย์
สมบัติมากนัก แต่เมื่อเขามีความสงบเย็นในจิตใจ
ก็เรียกว่าเขาไม่ได้ขาดอะไรที่ควรจะได้นี้ ใต้คน
ที่เป็นเศรษฐีอยู่ต่อกอยู่วิมานอะไรก็ตามใจเถอะ

แต่ถ้าในจิตใจมันไม่สงบเย็นได้ก็เรียกว่าเขายังขาดไอ้สิ่งที่มนุษย์ควรจะได้

เราจะไม่หลงใหลในเรื่องข้างนอกที่มาหลอกๆ กันอย่างนี้ สนใจเรื่องข้างในแท้จริงคือจิตใจมันปกติมันสงบระงับมันเยือกเย็นหรือเปล่า บางคนเขาไปถือเสียว่ามันเย็นไม่ได้สมัคร้อนไปเลย ถ้าอย่างนี้ก็พูดกันไม่รู้เรื่องแน่ เมื่อเขาสมัคร้อน แต่แล้วในที่สุดเขาก็ทนกันไม่ได้สักเท่าไร ก็ต้องฉิบหายไปทางใดทางหนึ่ง คือฉิบหายทางจิตใจ เป็นโรคทางจิตใจหรือว่าฉิบหายออกมาเป็นเสียชื่อเสียงเป็นอะไรก็ได้ มันเป็นเรื่องวินาศแน่ ถ้าสมัครเอาไอ้กิเลสหรือความร้อนเข้าไว้

จึงมีคำพูดแปลกๆ ที่คนโบราณเขาได้พูดไว้ ว่ากลางวันมันก็เป็นสัตว์นรกหรือกลางคืนเป็นเทวดา หรือกลางวันเป็นเทวดากลางคืน

เป็นสัตว์นรก กลับกันอยู่ได้อย่างนี้ ถ้าว่าในคน
หนึ่งมีความรู้สึกไปตามสิ่งแวดล้อมเฉพาะเรื่อง
เฉพาะขณะ ให้ร้อนก็ร้อน ให้เย็นก็เย็น มันก็
ขึ้นๆ ลงๆ อยู่อย่างนี้ แต่ว่าเมื่อส่วนใหญ่มัน
เป็นอย่างไรเราก็ถือว่านั่นแหละเป็นมาตรฐาน
ของคนนั้น มันจึงจัดได้ว่านี่เป็นมนุษย์นี้เป็น
เทวดานี้เป็นพรหม มีจิตใจเย็นมากไม่ค่อยจะ
รู้จักร้อน นี่เป็นสัตว์นรก นี่เป็นเดรัจฉาน นี่เป็น
เปรต นี่เป็นอสุรกายนี้ ซึ่งมันร้อนคนละแบบ
และหลายๆ แบบกัน ในขั้นนี้ก็เอากันแต่เพียง
ว่าร้อนหรือทุกข์นี่ก็เป็นนรก ถ้าสบายก็เริ่มเป็น
สวรรค์ แต่มิได้หมายความว่าในสวรรค์นั้นไม่มี
ความทุกข์อย่างละเอียดซ่อนอยู่หรือเหลืออยู่
แต่นี้อย่างไร เอาไว้แก้ ค่อยคิดกันข้างหน้า
กลัวแต่ว่าชั่วโมงนี่เป็นเทวดา ชั่วโมงนี้มันเป็น
สัตว์นรก

นี่ผมไม่ได้พูดอย่างที่เรียกว่าไม่มีหลักฐาน ให้ทุกคนไปดูตัวเองโดยเฉพาะเมื่อยังไม่ได้มาบวชนี่ บางชั่วโมงเป็นนรก บางชั่วโมงเป็นสวรรค์ บางชั่วโมงก็เป็นอะไรก็ไม่รู้ หรือจะเป็นครบหมดในๆ ในบรรดาสิ่งที่มนุษย์รู้จัก

รูปร่าง รูปร่างคืออยู่รูปหนึ่งทีในตึกนั้น^๑ นะ รูปแรกของภาพปริศนาธรรมคือนก ๘ ชนิดต่างๆ กัน ติดอยู่ในข่ายของแมงมุมในใยแมงมุม รูปแรก ไปดู นกนั้นไม่เหมือนกัน แปะนี่ผมสันนิษฐานซึ่งเชื่อว่าไม่ผิด แปะ สี่ สี่แรกก็คือ *นรก เสร็จฉาน เปรต อสุรกาย* นี้อบายมี ๔ เขยิบขึ้นมาเป็น *มนุษย์* เขยิบขึ้นไปอีก ๓ เป็นสวรรค์ *สวรรค์กามาวจร สวรรค์รูปาวจร สวรรค์อรูปาวจร* เป็น ๘ พอดี ทั้งหมดติดอยู่ในข่ายแมงมุม หมายความว่ามันต้องมีความทุกข์ไปตามแบบของตนๆ ด้วยกันทั้งนั้น นี่มัน

^๑ โรงมหรสพทางวิญญาณ

ลึกลงไปแล้ว ก็คนเขาอยากไปสวรรค์ วิเศษที่สุด
เป็นสุขคติ แต่ภาพนี้เขาถือเป็นจมอยู่ในกองทุกข์
ในวัฏฏสงสารเหมือนกันหมด

บางเวลาเราก็มีความร้อนเหมือนถูก
เผานี้เป็นสัตว์นรก บางเวลาเราก็โง่งนอยากจะ
ทุบหัวตัวเอง นี่มันเป็นสัตว์เดรัจฉาน บางชั่ว
โมงเราเป็นสัตว์เดรัจฉาน บางชั่วโมงเราก็หิว
กระหายทะเยอทะยานนี่เราก็เป็นเปรต บาง
ชั่วโมงเราก็ซี้ซลาดเป็นอสุรกาย กลัวไม่มีเหตุผล
กลัวจนไม่มีเหตุผลนี้ นี่เราก็มีได้ในชีวิตประจำ
วัน หรือผ่านมาแล้วด้วยซ้ำไป บางเวลาก็เป็น
มนุษย์ธรรมดาสามัญ มีสติสัมปชัญญะพอตัว
อดทน เหน็ดเหนื่อย อาบเหงื่อทนทำงานตาม
ปกติ บางเวลา ก็ไปยุ่งกับกามารมณ์ เพศ ชั่วโมง
นี้ก็ไปเป็นสวรรค์กามาวจร ทำอย่างนั้นทั้งวันทั้ง
คืนมันทำไมไม่ได้มันก็ไปหาความพักผ่อนอยู่หนึ่งๆ

คล้ายๆ กับเป็นรูปาวจร บางทีก็ให้นิ่งไปกว่า
นั้นอีกมันก็เป็นรูปาวจร หรือว่าไปหลงไหล
เสียในเกียรติยศ ชื่อเสียงซึ่งไม่ใช่รูปธรรมนี่ประ
เดี๋ยวพักหนึ่ง ชั่วโมงนั้นก็เหมือนกับว่าเป็นพวก
อรูปาวจร สวรรค์ชั้นอรูปาวจร

นี่เราอย่าดูถูกไอ้ความคิดนึกของคน
โบราณเขามองเห็นอะไรมาก ครบถ้วน เขาจึง
วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างนี้ แล้วเราดูสิว่าเราเป็น
อย่างไร เราอาจจะเป็นนกครบทั้ง ๘ ชนิด
แล้วติดอยู่ในข่ายคือวนอยู่นี่วนอยู่ในวันหนึ่ง
คืนหนึ่งวนอยู่นี้ใน ๘ ชนิดนั้น

คงจะมองเห็นได้ไม่ยาก อายุก็หลาย
วันแล้ว ชั่วโมงนี้เป็นอย่างนี้ ชั่วโมงนี้เป็นอย่าง
นี้ ชั่วโมงนี้เป็นอย่างนี้ จับเอาแต่หลักใหญ่ๆ
๘ ชนิดนั้นก็ครบพอดี แต่ถ้าเราพอใจหลงไหล
ในส่วนที่ว่าเป็นสวรรค์ก็ได้ เขาก็ไม่ตำหนิ แต่

ขอให้มันเป็นเรื่องที่ถูกต้องหรือยุติธรรม ไม่
คดโกง เป็นสิทธิส่วนบุคคลที่อยากจะอยู่ใน
สวรรค์ กระทั่งว่าเพลิดเพลินหลงไหลไปอย่าง
เทวดาในสวรรค์อย่างที่เขาพูดกันนั้นนะ เขาไม่
ได้ถือว่าเป็นความผิดนะ แต่ก็ต้องจัดไว้ว่าเป็น
คนโง่อยู่นั่นแหละ อยู่ในข่ายของอวิชาอยู่นั่น
เอง แต่ไม่ถือว่าเป็นความผิดที่จับตัวมาลงโทษ
เทวดาก็มีโอกาที่จะเพลิดเพลินรื่นเรีง
บันเทิงอยู่ในสวรรค์ ทั้งที่รู้ว่าในมนุษย์โลกนี้มี
พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มันก็ไม่อยากลง
มาเกิดในมนุษย์โลกนี้ นี่ถ้าเราจะพูดกันในภพนี้
ก็หมายความว่าเราไปลุ่มหลงในกามารมณ์ ทั้ง
ที่รู้ว่าเป็นเรื่องลุ่มหลง เราก็ไม่อยากจะหยุดมัน
ให้มีใจคอปกติอย่างปกติอย่างธรรมดาสัมมัญ
ก็เป็นปัญหาที่เกิดอยู่จริงหรือต่อสู้กันอยู่ ไม่
เอาชนะได้ ก็พ่ายแพ้แก่กามารมณ์

นี่ที่ผมพูดนี้มันเป็นเพียงตัวอย่าง ให้
รู้ว่าเราเป็นมนุษย์มันคือเป็นอย่างไร มันเป็น
อะไร มันมี... มีข้อเท็จจริงอย่างไรมีปัญหา
อย่างไร เราจึงจะค่อยมีความรู้แจ่มแจ้งขึ้นมาว่า
ไอ้การมาบวชนี้มันจะได้ประโยชน์อะไร ถ้าไม่
มองเห็นปัญหา คือไม่มองเห็นตัวความทุกข์ที่
เป็นตัวปัญหา ก็เรียกว่ามันจะไม่มองเห็นอะไร
เลย แม้การมาบวชนี้ก็จะเป็นเรื่องบ้าง บอๆ
หลับหูหลับตาเข้ามาเท่านั้นเอง

เอาละ สมมติว่าหลับหูหลับตาเข้ามา
ก็จะขอให้สนใจสักหน่อยว่าที่เขาทำกันมาแต่
โบราณหรือว่าเดี๋ยวนี้ก็ตามมันมุ่งหมายอะไร
กันแน่ที่จะมาบวชนี้ ที่ตอนแรกผมก็บอกแล้ว
ว่าเพื่อให้ได้สิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์คือธรรมะ
ธรรมะคือสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ ไม่มีอะไร
มากไปกว่านั้น ถ้าใครไม่มีปัญหาไม่ต้องการ

อะไรคนนั้นก็ไม่ต้องการธรรมะ ไม่ต้องมีธรรมะ
ธรรมะก็ไม่มีประโยชน์สำหรับคนที่ไม่มีปัญหา
ที่นี้เรามีปัญหาคือมีความทุกข์ งั้นเราก็ต้องการ
สิ่งที่จะดับความทุกข์ เพราะฉะนั้นธรรมะจึงมี
ประโยชน์แก่เรา เราจึงมาบวชเพื่อให้เข้า... เข้า
ถึงตัวธรรมะ คือรู้ธรรมะนั้นแหละให้มากขึ้น
เป็นฆราวาสไม่ ไม่สะดวกหรือบางทีก็ทำไม่ได้
เลยก็มีที่จะเข้าถึงตัวธรรมะบางอย่าง เพราะ
ฉะนั้นมาบวชก็เพื่อหาโอกาส หาความสะดวก
จะได้มีการสัมผัสกันกับธรรมะ เรียกว่าธรรมะ
สัมผัสก็ได้ ก็มีชีวิตอย่างนักบวช

ที่นี้มันก็เป็นการเล่นชั้นขึ้นไป
ภายในจิตใจชนิดที่สว่างไสวแจ่มใส มีความ
หมายของความเป็นมนุษย์นะมากขึ้น คำว่า
มนุษย์นั้นต้องเอาความหมายว่ามันมีจิต
ใจสูงๆ ใจสูงๆ จนไม่มีความทุกข์ จนไม่มีปัญหามัน

จึงจะเรียกว่ามนุษย์ เดียวนี้เรายังไม่เป็นมนุษย์
โดยสมบูรณ์หรอก เป็นมนุษย์อย่างปლობๆ
ตัวเองหรือว่าเขาให้ ให้เกิด เขาพูดว่าเราเป็น
มนุษย์มีจิตใจสูง เราก็เกิดเงื่อน เงื่อนงำสำหรับ
ที่จะเดินต่อไป นั้นไปถึงที่สุดของความเป็น
มนุษย์

คำนี้มันพอแล้วคำว่าใจสูงนี้ ถ้าสูงจริง
มันก็เหนือความทุกข์เหนือกิเลส เป็นมนุษย์ที่
เต็มเปี่ยมเขาเรียกว่าพระอรหันต์ เท่านั้นที่จะ
เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมของความเป็นมนุษย์
นอกนั้นเป็นมนุษย์ที่ยังพร่องอยู่ๆ มีความเป็น
มนุษย์บ้างแต่มันยังไม่เต็ม ถ้าลดจากนี้ไปก็เป็น
คนที่ไม่ใช่มนุษย์ ที่เป็นอัมฤตพาลเกินไป มีจิต
ใจสูงขึ้นมาๆ ก็เริ่มมีความเป็นมนุษย์แล้วก็เพิ่ม
มากขึ้นๆ เต็มเปี่ยมเมื่อไหร่ก็เรียกว่าเป็นพระ
อรหันต์ มีจิตใจสูงสุด ความทุกข์เกิดไม่ได้

ความทุกข์ครอบงำไม่ได้ ก็เลสครอบงำไม่ได้
นั่นนะ นี่เรียกว่าได้รับผลสูงสุดของธรรมะแล้ว
ธรรมะคือเครื่องแก้ปัญหาล้วนๆ ผู้ที่เป็นพระ
อรหันต์เขาได้รับถึงระดับสูงสุดจึงไม่มีปัญหา
เหลืออยู่

เมื่อเขาพอใจในความสุขชนิดนี้เขาก็
จัดระบบการครองชีวิตไปอีกแบบหนึ่ง ไม่ต้อง
อยู่ตึกไม่ต้องอยู่วิมานอย่างที่พระอรหันต์ทั้ง
หลายเที่ยวเดินท่อมๆ อยู่ เพื่อประโยชน์แก่คน
อื่น หรือว่าเพื่อความสะดวกสบายสำหรับร่างกาย
นี่ที่มันยังไม่ตายไม่แตกดับ นี้ก็ได้เหมือนกัน
ก็เป็นผู้ไม่มีความทุกข์ ลดลงไปอยู่ในระดับที่
พอดีสำหรับการกินการอยู่การนอนการ
อะไรต่างๆ ไม่มีความทุกข์ก็แล้วกัน ไม่ต้อง
เป็นอยู่อย่างที่คุณสมัยนี้ที่เขาเป็นอยู่ ที่เรียก
ว่าวิวัฒนาการอะไรกันมากมายในเรื่อง

เคหะสถาน เรื่องโภชนาการ เรื่องการขับกล่อม
อะไรต่างๆ นี้

ถ้าว่าเรายังไม่อยากเป็นพระอรหันต์ก็
ไม่ผิดอะไร อยากเป็นชาวบ้านก็ได้ แต่ไม่ยกเว้น
อย่างเดียวกันนั่นแหละ คือว่าต้องไม่มีความ
ทุกข์ตามแบบนั้นๆ ถ้าเป็นชาวบ้านมันก็มีเรื่อง
ให้ทุกข์ มีความทุกข์มาก มันต้องมีธรรมะเพื่อ
แก้ความทุกข์ชนิดนั้นตามแบบของชาวบ้าน
ถ้าจะเป็นนักบวชมันก็มีปัญหาที่ละเอียดลึกลงไป
ก็แก้ปัญหาให้ลึกลงไป ถ้าเป็นพระอรหันต์
ก็หมดปัญหา ธรรมะมันจำกัดอยู่ที่ตรงนี้แหละ
ที่ว่าจะดับความทุกข์หรือว่าจะแก้ปัญหา ใคร
อยากจะอยู่ด้วยปัญหาชนิดไหนก็ต้องมีเครื่อง
แก้ปัญหานั้นให้พอกัน ถ้าไม่อย่างนั้นจะ
ต้องตกนรกตาดำๆ เป็นๆ อย่างนี้จะต้องตก
นรก แต่นรกมันก็ดี ที่ว่าจะ... จะสอนให้อยาก

ขึ้นมาเร็วๆ ได้เหมือนกัน ถ้าคนมันมีธรรมะอยู่ บ้างมันคงไม่ตกตลอดกาล มันดีนรนที่จะขึ้นมา อย่าตกกันให้มากนัก มีธรรมะคุ้มครองอย่าต้อง ไปตกนรกหรืออย่าตกให้มันมากนัก ให้มันพอรู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างนี้ มีธรรมะเป็นพื้นฐาน

นี่ศึกษาไว้ให้พอในระหว่างที่บวช ชั่วโมง ๓ เดือนนี้ก็ไม่ใช่น้อย ถ้าศึกษา เป็นคือใช้เวลาให้เป็นนี้ ๓ เดือนไม่ใช่น้อย อาจจะรู้ธรรมะปฏิบัติธรรมะผ่านธรรมะอะไร ได้มากๆ เหมือนกัน พอที่จะกลับออกไปเป็น ฆราวาสที่ผิดแปลกแตกต่างไปอย่างคนละคนทีเดียว เช่นเมื่อก่อนมีความทุกข์ง่ายเต็มไปด้วย ปัญหา มันจะมีความทุกข์น้อย มันจะมีปัญหา น้อย มันจะบังคับตัวเองได้ มันจะบังคับผู้อื่น ได้ นี่คือข้อแรกเรื่องแรกที่จะพูด พวกคุณที่ สมัครบวช ๓ เดือน ถ้าเราบวชนี้เพื่อให้ได้สิ่งที่

ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ ในขั้นนี้คือธรรมะที่จะเป็นเครื่องแก้ปัญหาทั้งปวงของมนุษย์ ธรรมะอื่นยังไม่สนใจก็ได้ ธรรมะที่จะเป็นเครื่องขจัดปัญหาของมนุษย์โดยตรง ให้มีความเป็นมนุษย์ได้ก็แล้วกัน

ต่อไปนี้เราก็มีเรื่องที่จะต้องศึกษาว่าอะไรทำให้ไม่เป็นมนุษย์ อะไรที่เรียกว่ากิเลส กลุ่มที่เรียกว่ากิเลสนี้มีอย่างไรบ้าง แล้วมันจะเกิดขึ้นอย่างไร จะครอบงำเราอย่างไร เราก็ต้องเรียนต้องรู้จักเสียในคราวนี้ ที่จริงมันก็มีอยู่แล้วในตัว เกิดอยู่แล้วในตัว เกิดดับ เกิดดับ อยู่แล้วในใจแต่เราไม่รู้จัก ไม่รู้จักในที่นี้ก็หมายความว่าไม่รู้ว่าจะจัดการอย่างไร จะแก้ไขอย่างไร จะป้องกันอย่างไร เพราะไม่รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร อะไรคือกิเลส อะไรคือความทุกข์

เอาละ วันนี้เราพูดถึงความมุ่งหมาย

สิ่งที่มุ่งหมายหรือจุดที่มุ่งหมายคือธรรมะ ที่จะ
เป็นเครื่องแก้ปัญหามนุษย์ จะได้เข้าใจสิ่งนี้
แล้วจะได้มีเป้าหมายสำหรับที่เราจะเพ่งเล็งให้
ชัดเจนยิ่งขึ้น ให้มันใกล้เข้าไปทุกที วันนี้ตั้งต้น
แต่เพียงว่าเรามีธรรมะชนิดนั้นเป็นเป้าหมาย
พรุ่งนี้มะรืนนี้เราก็จะได้พูดเรื่องที่มันใกล้เป้า
หมายเข้าไป นี่คือเรื่องที่ผมตั้งใจว่าจะบรรยาย
เพื่อเป็นประโยชน์แก่คุณที่บวชใหม่
วันนี้ก็ขอยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อน.

ธรรมะมันจึงมีความจำเป็น
ยิ่งกว่าสิ่งใด
มันป้องกันความทุกข์
หรือกำจัดความทุกข์ได้

สมทบพิมพ์ ๘ บาท

5 500001016956